

KORTE MEDEDEELINGEN

De tropische reuzenhaai *Rhinodon typicus*. — In ons nieuw boek: „De Indische Zeevisschen en Zeevisscherij” wordt melding gemaakt van de tropische reuzenhaai, *Rhinodon typicus*, die een lengte van 10 meter bereiken kan. Deze grootste, maar tevens zachtmoedigste der haaien voedt zich met kleine plankton-organismen, die hij met zijn groote kieuwspleten uit het zeewater zeeft. Hij staat bekend als een lui dier, dat zich soms, blijkbaar slapend, aan de oppervlakte der zee drijven laat en daarbij wel eens door een stoomschip „geramd” wordt. Verschillende gevallen daarvan zijn verzameld en geboekstaafd door den Amerikaanschen ichthyoloog GUDGER. Tijdens de laatste reis van de „Johan van Oldenbarnevelt” naar Holland (Nov. — Dec. 1933) had ik het buitenkansje iets dergelijks mee te maken. In Straat Bab-el-Mandeb, den ingang der Roode Zee, ging de mare over het schip, dat er op den boeg een groote visch vastzat. Alles spoedde zich naar voren! Het eerste oogenblik was er echter niets te zien. De visch toch zat een eindje onder water en was door het boegschuim bijna niet te onderscheiden. Nu en dan echter liet zich opmerken, dat het dier met den machtigen staart, die zich aan stuurboord bevond, heen en weer sloeg, zoodat de punt een enkele maal boven water uitkwam. De kapitein liet vaart minderen en tenslotte stoppen. Nu werd de reuzenhaai — want, inderdaad, hij was het! — duidelijk zichtbaar. Niet alleen de vorm van het machtige dier, maar ook de hoogst kenmerkende teekening liet zich prachtig onderscheiden: buik wit, rug bijkans zwart, met een zoo regelmatig netwerk van elkaar loodrecht kruisende, witte lijnen, dat het aan een schaakbord herinnert. En daarbij in elk vierkant vakje een witte bol!

Het dier, dat ik een lengte geef van 6—7 meter, was achter den kop geramd en zat met dezen links en de rest van het lichaam rechts van den boeg. Hoewel het leefde, kon het zich door de vaart van het schip niet bevrijden. Pas toen het schip stopte, raakte het los en zonk langzaam omlaag. Het had echter een zoo groote wonde achter den kop, dat het dit avontuur wel niet overleefd zal hebben!

a/b m. s. „Johan van Oldenbarnevelt”.

H. C. DELSMAN.

Electrocucie van dieren. — In het vorige October-nummer van dit tijdschrift verzoekt de heer J. C. VAN DER MEER MOHR om berichten omtrent electrocucie van kalongs. Ik kan hieromtrent het navolgende mededeelen, onder aanteekening, dat deze mededeelingen mij gedeeltelijk verstrekt zijn door den heer WERVELMAN, bedrijfsleider van het G. E. B. E. O. te Garoet.

Indertijd is tusschen Bandoeng en Poerwakarta een hoogspanningsleiding gebouwd, waarvan de spanning circa 30.000 Volt bedraagt. Oorspronkelijk hingen de draden zuiver verticaal onder elkaar en tengevolge van die constructie heeft men ontzettend veel last gehad van ernstige en vaak kostbare storingen, veroorzaakt door kalongs. Deze dieren toch gingen, waarschijnlijk om te rusten, vaak aan den bovensten draad hangen, hetgeen op zichzelf zoo erg nog niet was, hoewel de draden, als er meerdere flinke exemplaren aan hingen, vaak bedenkelijk begonnen door te zakken. Maar zooals kalongs immer doen, zij begonnen na een tijdje een arm te laten hangen en op die wijze kwamen zij spoedig in contact met den tweeden draad, met alle noodlottige en vervelende gevolgen daaraan verbonden. Volgens den heer W. was deze ellende vrijwel niet van de lucht en had men schier dagelijks storingen. Slechts door een vrij kostbare verbouwing tot stand te brengen, waarbij de onderste draad niet meer verticaal, doch schuin onder den bovensten kwam te hangen, heeft men aan dit euvel een einde kunnen maken.

Naar mijn meening raken kalongs elektrische draden nimmer, of althans hoogst zelden, bij ongeluk aan, doch gaan zij aan deze steunpunten opzettelijk hangen. Meermalen heb ik kalongs in de plaatselijke lichtleiding (spanning 125 Volt) aangetroffen; komen ze daarin terecht, dan wacht hun een ellendige dood, soms kan men ze langen tijd hooren schreeuwen.

Merkwaardig is het, dat apen op dit gebied veel voorzichtiger schijnen te zijn. De heer W. vertelde mij, dat de hoogspanningslijn van Soekaboemi naar Gng. Boeloed (30.000 Volt) over een grooten afstand door oerwoud loopt, waarin zich vele apen ophouden. Vooral de grijze apen hielden zich veelvuldig aan weerszijden van de leiding op, doch de heer W. heeft nimmer meegemaakt, dat een aap in de leiding raakte of zelfs ook maar een mast beklom.

Zelf maakte ik een paar weken geleden de electrocucie van een owa (gibbon) mee. Het zeer makke, lieve dier, dat gedurende eenigen tijd bij mij gelogeed was, was losgebroken en genoot van zijn vrijheid door tot mijn grooten schrik in de boomen rondom mijn huis en op het dak zijn ongewoond acrobatenwerk ten toon te spreiden. Al mijn pogingen om het voor electrocucie te behoeden faalden, want het dacht er niet aan naar beneden te komen om de aangeboden lekkernijen in ontvangst

te nemen. Op een gegeven oogenblik gebeurde het lang verwachte ongeluk: tijdens een magnifieke zwaai aan een draad der lichtleiding (125 Volt) kwam het met den tweeden draad in contact en op hetzelfde oogenblik uitte het een geschreeuw zóó klagend en zóó pijnlijk, dat het ons door merg en been ging. Ik vloog naar de telefoon en verzocht den dienstdoenden toekang van het G.E.B.E.O. (het was tijdens de middaguren) onmiddellijk den stroom af te sluiten. Uiteraard duurde het eenigen tijd, voordat deze man de situatie goed begrepen had en toen moest er nog iemand naar het transformatorhuisje gezonden worden. Intusschen spoedde ik mij weer naar den tuin en zag de o.w.a., die geen kík meer gaf — en niet meer kon geven — met een uitdrukking vol verbazing in de oogen, nog steeds in de draden hangen. Alle spieren schenen krampachtig samenge trokken en het leek mij, dat het dier slechts met de grootste moeite kon ademen.

De enkele minuten, welke verliepen vóór de stroom werd uitgeschakeld (het zullen er 4 of 5 geweest zijn), leken mij eeuwen, doch eindelijk zag ik de o.w.a. met veel moeite één hand loslaten en even later de tweede, waarna zij met een plof op het dak viel. Tot mijn stomme verbazing zag ik haar, die ik in elk geval gedeeltelijk verlamd waande, bijna onmiddellijk daarop langs de nok van het dak rennen en aan den anderen kant naar beneden klimmen. Toen we haar, na veel moeite weer gevangen hadden, bleek zij geen enkele verwonding te hebben, zelfs niet aan de binnenzijde der handen. Alleen was ze nog een beetje nerveus; zij dronk met zichtbaar welbehagen een kopje water. Een oogenblik later jongleerde zij weer als een super-trapezium-artiste in haar eigen boom rond.

Bali en de bantengs. — Een paar jaar geleden zag ik in een Engelsch tijdschrift (naar ik meen in de *London News*) een foto van een stier op een open plekje in het bosch, waaronder stond geschreven, dat dit nu de eerste foto was, van een echten wilden banteng-stier in Bali gekiekt. Ofschoon de kiek werkelijk het prototype van een mooien volwassen

Fig. 1. Balineesche stier.

[Foto J. J. Menden.]

banteng-stier voorstelde, was ik t.o.v. deze foto zeer sceptisch gestemd en betwijfelde ik het in elk geval of het bewuste dier, indien het al een zuivere banteng-stier mocht wezen (wat op een foto uiteraard niet met zekerheid is uit te maken), wel in Bali was aangetroffen.

Deze geschiedenis nu schoot mij onlangs weer te binnen, toen ik met den heer MENDEN te Cheribon over diens laatste jachttrip naar Bali zat te praten. Tijdens dat gesprek toch, toonde hij mij o.a. de hierbij gereproduceerde, door hem zelf vervaardigde photo's, waarbij hij mij het navolgende vertelde.

De hier afgebeelde stier is er een uit een kudde vee, groot circa 160 stuks, toebehoorend aan den heer REMMERT van Banjoe-wangi. Deze kudde loopt dag en nacht in vrijheid rond op diens perceel in West Bali (Soember Klampok) en de heer MENDEN trof

Fig. 2. Balineesche stier.

[Foto J. J. Menden.]

in die kudde minstens tien stieren aan, welke het sterk geprononceerde banteng-type vertoonen, zooals het onderhavige dier, te weten de mooie blauwzwarte kleur met de spierwitte billen en onder-

beenen. Ook het type horens, dat het onderhavige exemplaar vertoont, is bij echte bantengs niet zeldzaam, terwijl de dieren dezelfde karakteristieke voorhoofdsplaat hebben. Ook de koeien vertoonen een uitgesproken banteng-type, te weten de mooie roodbruine kleur, witte billen en onderbenen en de karakteristieke zwarte aalstreek over den rug; de horentjes echter wijken veel sterker van het banteng-type af dan zulks bij de stieren het geval is. Ook de kalveren vertoonen een bijkans zuiver banteng-type, nl. de aalstreek en het ontbreken der witte beharing, welke pas op lateren leeftijd optreedt.

Voor 's heeren MENDEN's toestemming voor de publicatie zijner foto's zij hem hierbij nogmaals dank gebracht.

Garoet, 20 Oct. '33.

F. J. A.

MEDEDEELINGEN VAN DE VEREENIGING

Hoofdbestuur. — De jaarlijksche **Algemeene Vergadering** zal plaats hebben op Zondag 4 Februari te 9 uur vm. in het gebouw der Koninklijke Natuurkundige Vereeniging, Koningsplein Zuid 11 te Batavia.

Afdeeling Buitenzorg. — Op 19 November 1933 werd met 28 deelnemers een excursie gehouden naar Siteo Goenoeng, een bergmeer op ca 1000 m boven zee gelegen op de Z. helling van den Gedeh boven Soekaboemi (halte Tjisaät). Omgeven door een hoogen, ringvormigen wal, welke aan de NO-zijde onderbroken is door een uitlaat met waterval naar de Tjimahi, krijgt men den indruk, als zoude deze regelmatige vorming ontstaan zijn tengevolge van vulkanische werking (bv. explosie). Niets wijst er echter op, dat men met een kratermeer te doen heeft. Zeer waarschijnlijk is de kom, op weks bodem het ondiepe meer zich gevormd heeft, ontstaan door inzakking, op de wijze, zooals dat met de bekende „maaren" het geval is geweest. Sinds April 1933 wordt het meer geëxploiteerd door den heer E. BARTELS, die den toegangsweg zoodanig heeft verbeterd, dat men met de auto het meer op ca 10 minuten gaans kan benaderen. De korte wandeling, die daarop volgt, voert door reboisaties van het Boschwezen met de bekende kopal-leverende „d a m a r"-boom, *Agathis alba*, waarna men den rand der wal bereikt en van het uitzicht genieten kan (fig. 1). De hellingen rondom het meer zijn deels met oorspronkelijk bosch, deels met reboisaties bedekt. Het meer geeft, vooral in den ZO-hoek, een fraai verlandingsproces te zien. Naar den oever afdalend, komen we allereerst bij het keurige, door den heer BARTELS aangelegde buffet met varanda en zitje, vlak bij de landingssteiger, waar vloten en bootjes meeren. Met de ranke, doch stabiele bootjes kan men op ideale wijze de water- en moerasplanten bestudeeren, die aan deze verlanding deelnemen (fig. 2). Dit is voor den natuurliefhebber een enorme verbetering bij vroeger vergeleken, toen men deze plaatsen alleen zwemmende kon bereiken. Hoofdzakelijk zijn het schijngrassen, Cyperaceae, die gerangschikt om enkele eilandjes, de „weiden" van de foto vormen. Op de eilandjes bevindt zich een heestervegetatie. Bij de verlanding moet onderscheid gemaakt worden tusschen de in ondiepen modderbodem wortelende gewassen en de drijvende waterplanten. Onder de eersten neemt *Heleocharis dulcis*, met haar fraai gekamde stengels, de voornaamste plaats in. Daartusschen door vindt men de forsche *Rhynchospora corymbosa*, *Scirpus mucronatus*, veelal vivipaar, *Fimbristylis miliacea*, *Fuirena umbellata*, *Kyllinga melanocephala*, *Heleocharis afflata* en *tetraquetra*, *Cyperus globosus*, voorts *Centella asiatica*, *Polygonum dichotomum*, *Eriocaulon cinereum* en zelden *Ottelia alismatoides*, die we onder water bloeiend aantreffen en met spiraalvormig opgerolde vruchtsteel. Tot de drijvende waterplanten, die nu

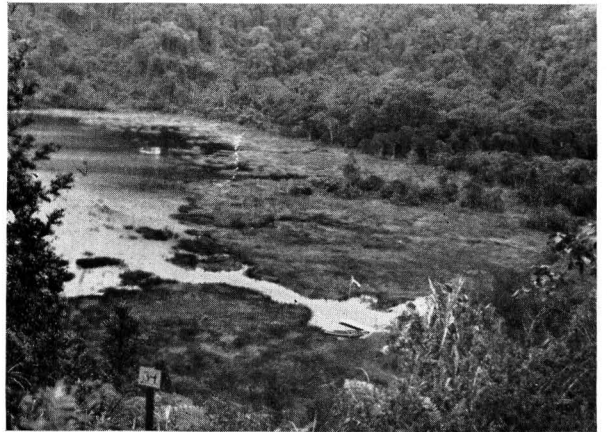

Fig. 1. Siteo Goenoeng, gezien naar het NO.

[Foto H. J. Hardon.]